

11. Statistika a výroční zpráva

V kapitole se seznámíte s povinností zpracovávat statistky a dozvíte se, jaké nástroje k tomu můžete použít.

Hlavní body kapitoly

- Statistika knihoven
- Deník knihovny a FAQ
- STAT-EXCEL
- Benchmarking knihoven
- Výroční zpráva

Klíčová slova

Statistika, Deník knihovny, benchmarking knihoven, Kult (MK)12-01, výroční zpráva.

Statistika

Program statistických zjišťování

Pravidelná roční statistická zjišťování v oblasti kultury provádí [NIPOS, útvar Centrum informací a statistik kultury](#) na základě pověření [Ministerstva kultury](#) v souladu se [zákonem č. 89/1995 Sb.](#), o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, s dodržением mezinárodních doporučení.

Uvedená statistická šetření jsou realizována podle vyhlášky [Program statistických zjišťování](#), kterou na příslušný kalendářní rok vydává [Český statistický úřad](#) vyhláškou, kterou vypracovává v součinnosti s ministerstvy a jinými správními úřady a vyhlásí jej vždy nejpozději do 30. listopadu předcházejícího roku.

V programu se u každého statistického zjišťování uvádí:

- účel statistického zjišťování a jeho obsah,
- okruh zpravodajských jednotek, které mají zpravodajskou povinnost,
- způsob statistického zjišťování,
- periodicita a lhůty k poskytnutí údajů,
- orgán provádějící statistické zjišťování.

„Veřejné knihovny jsou významnými institucemi pro uchování kulturního a vědeckého dědictví (archivují vzácné knihovní fondy, zajišťují jejich digitalizaci apod.) a zároveň shromažďují a veřejnosti zpřístupňují produkty současné kultury. V posledních letech veřejné knihovny poskytují stále více i jiné služby než klasické půjčování knih. Mezi ně patří poskytování informací, kulturní a vzdělávací pořady či přístup k internetu. Veřejné knihovny jsou šetřeny ročním výkazem KULT(MK) 12-01. Mezi nejvýznamnější šetřené ukazatele patří počet knihovních jednotek, registrovaných čtenářů, výpůjček, návštěvníků, zaměstnanců a dále ukazatele hospodaření.“⁽¹⁾

Hlavním východiskem pro analýzu výkonů knihoven jsou statistické výkazy [Kult \(MK\) 12-01](#) a výroční zprávy (komentáře) k výkonům knihoven.

[Zákonem č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě,](#)
[Vyhláška č. 466/2020 Sb., o Programu statistických zjišťování,](#)
[Program statistických zjišťování.](#)

Knihovny provádějí:

- **denní** statistiku (průběžně)
- **roční** statistiku (jedenkrát ročně)

Knihovny muzejní, galerijní, školní atp. vyplňují údaje za svou knihovnu v návaznosti na statistické šetření své organizace (muzea, galerie, školy).

Denní statistika knihovny

Deník knihovny

[Deník knihovny](#) je vydáván ve spolupráci [NIPOS](#) a [Knihovnického institutu NK ČR](#). Obsahuje formuláře pro vedení průběžné evidence o činnosti knihovny, které pak slouží pro vyplňování ročního statistického výkazu [KULT \(MK\) 12-01](#), schváleného [Českým statistickým úřadem](#).

Deník představuje závazné definice – od obsluhované populace, přes typy výpůjček, aktivit knihovny, elektronické služby až po typy knihoven; udává pokyny k vyplňování jednotlivých sledovaných ukazatelů.

Deník veřejné knihovny je určen všem knihovnám (nejen těm, které dosud nepoužívají automatizovaný knihovnický systém). Neautomatizované knihovny do něj zaznamenávají denní statistiku výpůjček a návštěvnosti knihovny, ostatní knihovny mohou používat další části deníku k vedení pomocné evidence (informace o výměnných souborech, kulturních i vzdělávacích aktivitách).

[Zákon č. 89/2015 Sb., o státní statistické službě.](#)

Povinnost každoročně odevzdávat statistiku vychází ze zákona o státní statistické službě.

FAQ z oblasti statistiky

Pro zájemce, kteří potřebují přesnější výklad jednotlivých pojmů, existuje na stránce Knihovnického institutu NK ČR [soubor s otázkami](#), na které jsou často hledány odpovědi. Otázky jsou tříděny ve struktuře odpovídající [výkazu Kult \(MK\) 12-01](#).

Roční sběr statistiky

Veřejné knihovny jsou šetřeny ročním výkazem Kult (MK) 12-01. Mezi nejvýznamnější šetřené ukazatele patří počet knihovních jednotek, registrovaných čtenářů, výpůjček, návštěvníků, zaměstnanců a dále ukazatele hospodaření. Výkaz má celkem devět oddílů, do kterých se vpisují podrobné údaje za činnost knihovny v kalendářním roce.

Povinnost vyplnit a odevzdat statistiku úplně, přesně a včas má ze zákona každá zpravodajská jednotka (knihovna).

Obr. 19: Proces sběru statistických dat

Obsluhované knihovny zasílají vyplněný statistický výkaz do pověřené knihovny, která data všech obsluhovaných knihoven a svá vlastní vloží do [sběrného programu NIPOS](#). Data za svou knihovnu vloží také krajská knihovna.

Roční výkaz o knihovně za rok 2020

Kult (MK) 12-01
elektronický sběr dat

Nacházíte se na vstupní stránce systému elektronického sběru statistických dat - **knihovny 2020**.

Zpravodajské jednotky použijí pro vstup heslo které obdržely na základě registrace.

Pokud jej dosud nemáte, [zaregistrujte se](#).

Při ztrátě hesla klikněte [zde](#).

Kontakt pro případ dotazů: **PhDr. Vladimíra Lindnerová, CSc.**, email: lindnerova@nipos-mk.cz, tel. 221 507 933

Telefonické dotazy:

po-čt: 9:00-11:00, 13:00-15:00

pá: 9:00-11:00, 13:00-14:00

Obr. 20: Roční výkaz o knihovně – vstupní stránka

Podrobněji o statistice v knihovnách pojednává studijní materiál [Zpracování statistických ukazatelů výkonů knihoven včetně kontroly, analýzy a komparace dat](#).

STAT-EXCEL

Jde o pomocný program pro sběr a vyhodnocení ročních statistických dat. Je určen krajským a pověřeným knihovnám. Ty do něj vkládají data za svou oblast (data obsluhovaných základních knihoven – obecních, městských i krajské knihovny) a následně je převádějí do sběrného programu NIPOS.

Program se skládá z několika vzájemně propojených souborů (PREH, ANAL, NIPOS, TISK). Vložená data se automaticky kopírují do všech souborů. Pro vyhodnocování činnosti knihoven je cenným zdrojem informací soubor ANAL umožňující analýzu dat za oblasti.

Kromě přehledného ukládání a generování uložených statistických dat umožňuje program jejich vyhodnocení podle standardu veřejných knihovnických a informačních služeb a tisk do formuláře [Kult \(MK\) 12-01](#).

Benchmarking knihoven

Benchmarking je moderní nástroj řízení, který prostřednictvím měření výkonů a procesů organizace a jejich systematického porovnávání s výkonem ostatních hledá nejlepší řešení.

Umožňuje manažerům lépe poznat vnitřní fungování organizace, získat zpětnou vazbu a identifikovat příležitosti ke zlepšení a zároveň efektivní sdílení zkušenosti a nejlepší praxe. Podporuje spolupráci a je významným nástrojem každé [učící se organizace](#).

V českém prostředí je metoda benchmarkingu využívána v projektu [Benchmarking knihoven^{2\)}](#), který od roku 2006 provozuje [Národní knihovna ČR](#). Ročně se projektu zúčastní více než 350 knihoven z České republiky i Slovenska. Účast v projektu je ze strany knihoven dobrovolná aktivita.

Pro oblast knihoven můžeme benchmarking definovat jako metodu vzájemného srovnávání výkonu a činnosti knihoven, která umožňuje zjišťování nejlepších výsledků a jejich uplatnění ve vlastní činnosti knihovny. Benchmarking nelze zúžit na pouhé jednorázové porovnávání, ale chápeme ho jako **dlouhodobý a opakovaný proces, který motivuje a vede ke zlepšování činnosti knihovny jako celku.**

Obr. 21: Vstupní stránka projektu Benchmarking knihoven

Postup benchmarkingu lze stručně shrnout do pěti základních kroků:

- Analýza vlastních výkonů a situace knihovny: **Jak to děláme my?**
- Nalezení knihovny pro vzájemné porovnávání, analýza její činnosti: **Jak to dělají oni?**
- Vzájemné srovnávání, analýza dosažených výsledků, identifikace silných a slabých stránek: **Kdo je v tom nejlepší?**
- Změny ve vlastní činnosti, využití nových postupů a získaných zkušeností: **Co můžeme využít ve vlastní praxi?**
- Měření dosažených výsledků, zjištění účinnosti změn: **Dosáhli jsme změny, zlepšili jsme se?**

Pro vyhodnocování se používají data získaná při ročním sběru statistických dat o knihovně, která jsou

ukládána do specializované databáze.

Základním kritériem pro výpočet výkonových indikátorů pro veřejné knihovny je počet obyvatel v obci.³⁾

Vychází se z předpokladu, že od rozsahu obsluhované populace se odvíjí jak druhové spektrum služeb, tak i jejich objem, tj. knihovny v obci určité velikosti jsou přibližně stejně velké a nabízejí obdobné typy služeb.

Zapojené knihovny rozděleny do několika velikostních kategorií podle počtu obyvatel obce či města, ve kterém sídlí. Kategorizace knihoven je totožná s tou, která je používána ve [Standardu VKIS](#), a je doplněna kategorií krajských knihoven.

Měření efektivity vynaložených prostředků ve veřejné knihovně

Činnost veřejných knihoven je financována z veřejných prostředků a v této souvislosti vznikají legitimní otázky, zda jsou finanční prostředky vynakládány efektivně a jaké jsou vlastně ekonomické přínosy knihovnických služeb. Stejně jako všude na světě je naprostá většina služeb knihoven poskytována veřejnosti bezplatně, což je v případě České republiky knihovnám a jejich provozovatelům uloženo knihovním zákonem. Bezplatně ovšem neznamená, že by tyto služby neměly žádné náklady.

Pro sledování ekonomické efektivity knihovnických služeb mohou české knihovny využít výsledky projektu [Metodika měření hodnoty služeb knihoven](#), na kterém od roku 2011 spolupracují [Městská knihovna v Praze](#), [Fakulta ekonomicko-správní Univerzity Pardubice](#) a [Ekonomická fakulta Univerzity Mateje Bela v Banské Bystrici](#). Projekt je také znám pod zkratkou ROI.⁴⁾

Cílem projektu je odpovědět na otázky typu:

- Vyplatí se knihovny?
- Pokud financujeme knihovnu, je to dobrá investice?
- Není financování knihovny v době internetu ztrátou?

Další informace naleznete ve studijním textu [Sledování a kontrola vývoje spokojenosti zákazníků knihoven](#).

Výroční zpráva

Výroční zpráva je periodicky se opakující, ucelený dokument poskytující informace o organizaci/knihovně; je jedním z důležitých propagačních materiálů. Jejím úkolem je uceleně, vyváženě a komplexně informovat o vývoji knihovny, její činnosti a postavení.

U výroční zprávy je dobré usilovat o co největší stručnost, jednoduchost a přehlednost textu s

maximem konkrétních údajů.

Do výroční zprávy patří jen pravdivé, ověřitelné informace.

Dobře a včas zpracovaná výroční zpráva:

- Poskytuje provozovateli knihovny a veřejnosti transparentní přehled o tom, jak knihovna spravuje své finanční prostředky a jaké jsou výsledky její práce. To pomáhá budovat důvěru a vztahy s občany a dalšími zájemci o knihovnu.
- Umožňuje knihovně zhodnotit svůj výkon, porovnat ho s předchozími obdobími a stanovit si nové cíle. To je klíčové pro zlepšování činnosti a růst knihovny.
- Je skvělou příležitostí k prezentaci hodnot a poslání knihovny, k seznámení veřejnosti s výsledky důležitých projektů, s událostmi a aktivitami, které podporují vzdělávání, kulturu, komunitní zapojení a další aspekty knihovnické práce.
- Je nástrojem pro získání podpory a financování. Pokud knihovna představí své úspěchy a přínosy ve strukturované a komplexní formě, může získat podporu od místní samosprávy, sponzorů a dalších potenciálních dárců.
- Je dokumentem o historii a vývoji knihovny. Zaznamenává, jak se knihovna vyvíjela, měnila a přispívala k rozvoji místní komunity. Je-li zpracovávána pravidelně, po řadu let, je jedinečným dokladem, kronikou knihovny. Výroční zpráva je důležitým nástrojem pro komunikaci, hodnocení, prezentaci hodnot a poslání knihovny a v neposlední řadě i pro získávání podpory.

Legislativní základy

„Knihovny jsou nejčastěji zřizovány jako příspěvkové organizace územně samosprávného celku nebo dobrovolného svazku obcí, případně jako organizační složky obce. Část knihoven je zřizována jako [součást jiné kulturní organizace nebo oddělení kultury či jiného oddělení územně samosprávných celků](#).“

Povinnost zpracovávat výroční zprávu mají státní orgány, územní samosprávné celky a jejich orgány a veřejné instituce.

Veřejnou institucí se rozumí i příspěvková organizace. Proto knihovny se statutem příspěvkové organizace mají zákonnou povinnost každoročně předkládat výroční zprávu.

Ve výroční zprávě rekapituluje předchozí rok po stránce:

- finanční,
- marketingové,
- personální.

Další užitečné zdroje vztahující se k obsahu této kapitoly najdete v [příloze 11](#).

¹⁾

Poskytovatelé kulturních služeb. *Statistika kultury České republiky* [online]. Praha: NIPOS [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://statistikakultury.cz/poskytovatele-kulturnich-sluzeb/#knihovny>

²⁾

Podrobné informace o metodě a projektu Benchmarking knihoven jsou k dispozici na webové stránce: Měření výkonu a kvality v knihovnách. *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 13.07.2020 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z:

<https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/mereni-vykonu-a-kvality-v-knihovnach-1>

³⁾

Pro jednotný postup jsou využívány stránky

<https://www.mvcr.cz/clanek/informativni-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>.

⁴⁾

Zkratka pro Return On Investments, původně z angličtiny. Jedná se o ekonomický pojem, který vyjadřuje návratnost investice.

From:

<https://prirucky.ipk.nkp.cz/> - Metodické příručky pro knihovny

Permanent link:

<https://prirucky.ipk.nkp.cz/rizeni/statistika?rev=1713851635>

Last update: **2024/04/23 07:53**

